

БІОЛОГІЧНІ КОЛЕКЦІЇ У СИСТЕМІ КУЛЬТУРНО-НАУКОВИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

О. М. ПОПОВА, В. О. КУЗНЕЦОВ

Одеський національний університет

На підставі довготривалих пошуків можна констатувати, що в Україні не існує повного каталогу всіх музеїв та колекцій природничого профілю, хоча їх кількість значна. Лише гербарних колекцій, за дуже приблизними оцінками О. О. Кагала (2003), налічується 80-85. Більшість колекцій містить цінну наукову та науково-історичну інформацію, збереження якої для нащадків є першочерговим завданням нинішнього покоління науковців, крім того, авторські колекційні матеріали мають неабияку матеріальну вартість на міжнародних аукціонах, тому питання щодо їх кваліфікованого обліку, збереження та реставрації є актуальним як для окремих установ, так і для держави взагалі.

В Україні створена нормативно-правова база лише для музеїв та частково для тих об'єктів, що занесені до Державного реєстру наукового національного надбання. Зараз музейні установи

користуються Законом України «Про музеї та музейну справу» та «Положенням про музейний фонд України». Інструкції, подібної до «Инструкции по учету и хранению музейных ценностей, находящихся в государственных музеях СССР» (1984), у якій вся музейна діяльність детально регламентована, в Україні поки що не існує (вона знаходиться на стадії розробки). Інші установи та колекції залишаються поза правовим полем - для них нормативно-правова база прямої дії відсутня. Це робить можливим безкарне знищення історичних та наукових колекцій та обумовлює бездіяльність з цього приводу керівників установ, де зберігаються колекції. З саме таким випадком зіткнулися автори в одному з найстаріших вищих навчальних закладів України, де за некомпетентністю наукового керівника ледь не знищено цінну ботанічну колекцію XIX століття.

Тому метою роботи стало визначення статусу гербаріїв та інших біологічних колекцій серед сучасних установ культури в Україні.

З контент-аналізу поняття «музей» витікає наступне: 1) Музей - це багатофункціональна установа, яка здійснює збирання, комплектування, облік, збереження та вивчення пам'яток природи і культури. 2) Головними функціями музею є формування, збереження та наукове опрацювання колекцій. 3) В основі музейної діяльності лежить оригінальна, справжня (автентична) пам'ятка природи або культури (музейний предмет).

Колекція є результатом колекціонування. Колекціонування (природниче) - збір і зберігання пам'яток природи у певному порядку з науковою, науково-освітньою і просвітницькою метою (Климишин, 2003). Колекціонування відрізняється від накопичення предметів тим, що воно передбачає вивчення та наукову систематизацію матеріалів (Музей, 1974).

Таким чином, якщо колекція містить оригінальні, автентичні пам'ятки природи, створюється цілеспрямовано та науково обробляється - вона підпадає під поняття музейної колекції. Установа чи її підрозділ, який створює і науково обробляє колекції, відповідає поняттю «музей». Якщо об'єкти (гербарні зразки, опудала, постійні препарати тощо) мають наукову, культурну цінність і входять до складу колекції - вони підпадають під визначення «музейного предмету». Відповідну діяльність щодо створення, збереження цих пам'яток природи слід розглядати як частину музейної справи. Якщо ці об'єкти мають наукове і культурне значення - вони повинні розглядатися як частина Музейного фонду України. З метою запобігання знищення та пошкодження таких колекцій пропонується поставити питання перед Міністерством освіти і науки України, а також перед Міністерством культури і туризму України про створення єдиної «Інструкції з обліку, збереження та реставрації біологічних (або природничих) колекцій в закладах України».